

עוֹתֵק מִסֵּף א. מתוך... עוֹתֵקִים
מִסְמַך זֶה מְכִיל מ. עֲמוּדִים

10.3.73

עֲדוֹתוֹ שֶׁל סֵא"ל זֶאב- אורן - מִג"ד 13

נְבוּ אַתָּה הָעֵדֶת בְּפָנַי וְעֵדֶת הַחֲקִירָה וּבְפָנַי אֵלּוּף אֲבִידֵר. אֵינִי מִתְכוּן לְשֹׂאֵל אוֹתְךָ עַל כָּל עֲלִילוֹתַי
הַמְּפֹאָרוֹת שֶׁל גֵּד' 13 בְּמִלְחָמָה, אֲלֵא רַק לְבִדּוֹק מִסְפֵּר נְקוּדוֹת הַשִּׁיבוֹת לְתַפִּיסַת הַהֲגָנָה ב-רִמָּה"ג.
אַתָּה הָעֵדֶת עַל כֵּךְ, שֶׁהַטְּנָקִים שֶׁל גֵּדוֹד 74, זֶה שֶׁהָיוּ בְּגוֹרְתֵךְ, בְּשֶׁלֶב שֶׁלְּפָנַי כְּנִיסַת חֵט' 7
לְגִזְרָה - אֵלּוּ הָיוּ תַּחַת פִּיקוּדֵךְ, אֲלֵא תִיאַמַת אוֹתָם עַל בְּסִיסַת שֶׁל יַחֲסִים אִישִׁיִּים.

זֶאב אורן - כן.

נ. האם זה היה המצב הרשמי הפורמלי מבחינת פקודות הקבע, וכדומה?

ת. לא היו פקודות לקראת העניין הזה.

ש. במצב בט"ש?

ת. במצב בט"ש לי היו ת"פ מחלקות טנקים למוצבים שלי.

ש. כמה היה לך ב-סה"כ?

ת. 5 מחלקות.

ש. 5 מחלקות ת"פ והשאר?

ת. כן. השאר היו תחת פיקודו הישיר של מג"ד הטנקים נפשי.

ש. היתה לך גזרה גדולה, האם נתת לכל פלוגה שלך לערך מחלקה, או שאתה החזקה את הטנקים

תחת פיקודך?

ת. לא, לא. זה היה ת"פ כל מוצב.

ש. ת"פ כל המוצב?

ת. לא ת"פ המוצב. אלא זה היה מיועד כסיוע למוצב. לא בדיוק ת"פ, אלא כסיוע.

ש. אני חוזר, 5 מחלקות הטנקים היו תחת פיקודך, או כסיוע?

ת. כן. כן תחת פיקודי.

ש. אתה מקוון את ההבדל בין ת"פ סיוע ישיר כללי וכדומה?

ת. למדנו! למדנו!

ש. מה היתה הזיקה או הקשר שלהם ל-מג"ד 74?

ת. עצם העובדה שהם היו שלו. הם היו חלק שייכים לגדוד שלו.

ש. כלומר בתחזוקה וכדומה, כוח אדם.

ת. נוהלים וכדומה.

ש. אבל פקודות אש ותנועה?

ת. היו שלי עד לשעה 2

ש. מה קרה בשעה 2?

ת. בשעה 2 מג"ד הטנקים - התחיל לשלוט בהם. מקביל אלי, במקביל. הכפיפות היתה

מוגדרת. אבל מצב הקרב היה כזה, שלו היה יותר כוח בשטח לשלוט בהם מאשר לי. הם היו

גם שלו.

עוֹתֵק מִס' 1.

זאב אורן

- הוא היה צריך אותם לעצם המלחמה שלו. ואני לא יכולתי לקרוא בדיוק כל מחלקה מה היא עושה.
 אני ישבתי אמנם ב-חפ"ק, אבל לא היתה לי שליטה.
 ש. אתה ישבת בתל-נידא.
 ת. כן. על אבו-נידא. אבל לי לא היתה שליטה ישירה מה קורה בדיוק - בשלב מסוים, ברגע מסוים ובמוצב מסוים בדיוק. ואז הוא היה בשטח ורץ עם הטנקים. וברגע שהוא היה צריך מחלקה מסוימת למקום מסוים, הוא לא ביקש ממני אישור, אם אני יכול לקחת או לא יכול לקחת, הוא אמר - "נוע אחרי" - וזה החבר"ה שלו, והם רצו.
 ש. כלומר - הוא "גנב" אותם ממך. אם נסבר במילים גסות.
 ת. כן. ואני השלמתי עם העניין, מתוך העובדה שהבנתי שהם לא הולכים לשחק, אלא הם הולכים לעשות גם את המלחמה.
 ש. ביום שבת האמרו לך שיש כוננות או שיש מלחמה?
 ת. שום דבר. שום דבר.
 ש. על מלחמה לא שמעת?
 ת. שום דבר.
 ש. היית בקבוצת פקודות כל שהיא?
 ת. שום דבר.
 ש. בשבת? ביום שישי?
 ת. שום דבר.
 ש. לא היית בקבוצת פקודות, לא ביום שישי, ולא ביום שבת. אתה בטוח?
 ת. מאה אחוז.
 ש. בטלפון הם דברו אתך?
 ת. בטלפון.
 ש. מה הם אמרו לך?
 ת. כוננות. שיש כוננות ליום קרב. שום קבוצת פקודות. באיזה שהיא צורה גם לא... שבוע לפני זה.
 ש. מתי ראיתך בפעם האחרונה את מפקד החטיבה לפני מלחמה?
 ת. ביום שבת בבוקר עשינו סיור במוצבים.
 ש. עם ה-מח"ט?
 ת. עם ה-מח"ט. הוא לא הכיר את המוצבים. זה מפקד שהתחלף יומיים קודם.
 ש. הוא לא נתן לך פקודת תדרוך קרב וכדומה?
 ת. בטלפון דברנו, אם פה תהיה פעולה כזו, אז הטנק יעלה לכאן, זאת אומרת, דברים קונקרטיים ליום קרב.

עוֹתָק מִס' 1.

זאב אורן

- ש. מתי ראיתו מישהוא ממפקדת הפיקוד, אלוף, קצין אג"מ, לפני המלחמה.
- ת. שבועיים-שלושה בביקור שגרתי.
- ש. בשבועיים האחרונים לפני המלחמה, לא ראיתו את מפקד הפיקוד?
- ת. אני לא זוכר מתי היה ביקור האלוף, אבל האלוף היה אצלנו, בביקור שגרתי, שעשינו ביקור עברתי במוצבים.
- ש. בראש השנה היה שר-הביטחון, האם בקרו אז אצלך.
- ת. לא ראיתי.
- ש. לא ראית אותם. גם לא ידעת שהם בקרו?
- ת. ידעתי שהם היו - נדמה לי בתל-פארס.
- ש. שהתחילה המלחמה היתה הפגזה חזקה על תל-נידא?
- ת. חזקה.
- ש. מהמקום הזה, של אבו נידא יש תצפית טובה על השטח?
- ת. ראיתי הכל.
- ש. הכל? מתי בערך ראית את הטנקים שלהם, או חי"ר, מתחילים לנוע?
- ת. ב-14.30-15.00 מיד. זה היה, אני מעריך זה בערך 1/2 שעה הפגזה.
- ש. ואז הם התחילו גישור?
- ת. אז הם נגשו לגישור, ראינו את כל העסק נוסע. בגזרה שאפשר היה לראות אתה לא רואה בדיוק את הכל.
- ש. כן, אבל היית בתצפית מצויינת והייתה לך משקפת טובה.
- ת. הייתה לי משקפת טובה.
- ש. כמה טנקים בערך עברו בגזרה הזאת, של מול החרמונית, הם פרצו, נכון, על-יד 107?
- ת. הם פרצו מדרום ל-110.
- ש. אז את לא ראית.
- ת. ומצפון ל-109 את זה כן ראיתי.
- ש. 110 לא ראיתי.
- ת. לא ראיתי - אבל קבלתי דיווחים. אני הייתי...
- ש. אני מדבר על מה שראית.
- ת. אה... מה ראיתי? מצפון ל-109 ראיתי פריצה (מפה)
- ש. מה גודל הכוח כאן?
- ת. קשה לי להזכר אני חושב לפחות גדוד טנקים. 30 טנקים והרבה חי"ר ומשאיות. ראיתי גם את מה שנקרא "ציר-אמריקה". פה ראיתי את התנועות.

עו תק מס' 1.

זאב אורן

- ש. גם כן כגדוד טנקים?
- ת. קשה היה בדיוק לספור את הטנקים, זה היה מאוד מעורבב עם הרבה נגמ"שים וארטילריה. סדר גודל של גדוד טנקים.
- ש. סדר גודל. אם זה 20 או 40 לא משנה, או 50.
- ת. כן. זכערך. זה תלוי גם באיזה שלב.
- ש. זה הציר המרכזי - היה 107? שם היתה הפריצה?
- ת. כן, מצפון.
- ש. והם ניגשו לגישור תעלת ה-נ"ט?
- ת. כן. את טנקי הגישור ראיתי כאן.
- ש. על-ידי 109 דוקא?
- ת. כן.
- ש. ו-ע"י 107 לא ראית?
- ת. לא, שמה זה מוסתר קצת. האזור של הגישור הוא לאחרי קפלי קרקע.
- ש. ובגזרה הצפונית יותר, לכיוון מוצבים 104?
- ת. תצפית לא היתה.
- ש. אבל דיווחים?
- ת. היו לי כן.
- ש. אני מתעניין בגיזרה הזאת, מקום שחטיבה 7 בלמה את הטנקים הסוריים. מתי בערך הגיעה לשם?
- ת. קשה לי לזכור מתי הגיע מה.
- ש. מה היו תפקידי וייעודי מוצבי ה-בט"ש במלחמה?
- ת. תצפית, דיווח אחרנית, טיווח אש, ארט"ו והשמדה בגזרתם.
- ש. מה זה "גזרתם" - לפי טוח?
- ת. לפי טוח הנשק.
- ש. איזה נשק?
- ת. הנשק הגדול היה 81, כלומר - בעל טוח הארוך ביותר שהיה בכל המוצבים.
- ש. ופעלו המרגמות?
- ת. הן פעלו יוצא מן הכלל. ירו המון. למרות ההפגזות הארטילריות.
- המוצבים בנויים עם בונקר, בזמן הפגזה, כולם בבונקר, גם הרגמים, גם הרובאים. כשצריך להילחם מהמוצב, כולם יוצאים החוצה ע"מ להילחם.
- ש. העמדות עם מחפי ראש?
- ת. רק העמדות 20 מ"מ כאלה, והן בודדות.

עוֹתָק מִס' 1.

זאב אורן

- ש. האם קיימות עדיין עמדות הבטון עם חרץ ירייה שנקראו פעם עמדות סלע?
ת. זה לא במוצבי ה-בט"ש. זה מה שהיה באמת במוצבי סלע, אבל קשה להילחם בהן. אי-אפשר להפעיל הנשק, זה לא זה. וגם הגיזרה צרה מאוד.
ש. גזרה צרה מאוד, אבל זה עם מחפי ראש.
ת. אבל מזה לא נלחמו.
ש. האם תיפעלו נשק מתוך עמדות בלי מחפי-ראש?
ת. ודאי.
ש. ותחת הפגזה ארטילרית?
ת. כן.
ש. או שהיו תופשים את העמדות כאשר הוסטה אש האוייב?
ת. בדרך-כלל אחרי שהפגזה הוסטה - היו תופשים את העמדות.
ש. כשאנחנו תוקפים; אנחנו מסיטים את אש החיפזי הארטילרית כמה שיותר מאוחר, כדי שהאויב לא יספיק להתארגן בעמדות. האם הסורים כאן לא פעלו בשיטה זו והסיטו אש, ברגע האחרון - שאז אתה לא מספיק לצאת מהבונקר?
ת. העובדה היא פשוטה: למעט החרמון - כל מוצב שניסו לתקוף אותו ושהיה בנוי בדגם הזה של מוצבי ה-בט"ש - שום התקפה לא הצליחה. זוהי ההוכחה הפשוטה.
ש. זו הוכחה שיש לנו חיילים וסגל פיקוד נפלא, ויתכן שהסורים קצת פחות טובים. כדי להבין אני מתכוון לבודד - אם אפשר לבודד, את האלמנט הזה של תפישת הגנה.
ת. בעיקרון אתה צודק. קשה היה לי להבחין בעניין הזה. אני, למשל, דיברתי עם מוצב 110. הוא אישר לי הפגזה, הפגזה, הפגזה. נגמרה ההפגזה - אושר לי "נגמרה". טנק תיכנס לעמדות - נכנס לעמדות. אחרי כמה דקות היתה הסתערות חי"ר עליו. אני מעריך שהם פעלו ככה.
ש. בחזית הדרומית?
ת. זה היה ככה...
ש. בדקתי כמה באמת הסתערו על המוצבים. זו לא היתה תופעה שגל הלך וגל בא, ושוב גל, עד שלוקחים את המוצב. אולי תקפו פלוגה או גדוד, אבל לידי ביטוי באו רק גחלקה או שתיים. אני יכול לדעת לפי גופות שנספרו.
ש. מוצב 110 עמד בהתקפת חי"ר. ספרתי 13 גופות. מוצב 105 קיבל התקפת חי"ר - ספרנו 8 גופות. זאת אומרת, אי-אפשר כאן לדבר על המון חי"ר.
ש. האם תקפו גם זחל"מים?
ת. עם נגמ"שים.
ש. מוצב זה דבר קטן. אתה לא יכול לפרוס יותר מאשר פלוגה.
ת. נכון מאוד. וזו הסיבה... יתכן, אבל לא למעשה.

עוֹתָק מִס' 1.

זאב אורן

- ש. האם הם ניסו לפצח עמדות לפני זה בטנקים?
- ת. כן, כן, גם כן. לא, לא בצורה מסודרת.
- ש. בקיצור.
- ת. קשה לבחין שפה היה משהו, מי יודע מה, כזה מתוכנן ומתוחכם, שכל פרט יודע, וזה מתואם. קשה היה להבחין בעניין הזה, היתה יותר הרגשה שזו הסתערות של פרשים - כזאת, ככה, איך שבא, לפחות מתוך הדיווחים וקריאת הקרב. וקשה היה להבחין בעניין שזה מאוד מאוד מסודר. למשל, אם זה היה מאוד מסודר, אז נשמע מאוד טפשי. אני היום יודע שבאזור הזה של קחטניה, שמצפון ל-109 (מפה), אני מעריך שבמשך 5 ימים ישבה חטיבת חי"ר עם גדוד טנקים עד שהדפו אותם. מהיום הראשון, עד שהדפו אותם. ועד היום לא ברור לי מה מנע מהם להסתער על 109, או מנע מהם להיכנס לקוניטרה. הם לא נכנסו.
- ש. הסורים לא נכנסו?
- ת. להערכתי - לא. יש כאלה שטוענים שכן. אם נכנסו, אז חיילים בודדים. קוניטרה היתה בידינו משך כל המלחמה. צריך פעם אחת להבהיר את העניין הזה.
- ש. הממשל הצבאי וכל אלו נשאר בקוניטרה?
- ת. בודאות. בודאות. חיילים בודדים אולי נכנסו לקוניטרה. אבל אני הרגשתי שההתקפה, ההתקפות לא היו מסודרות. לא היו מסודרות. ברמות - פחות מהגרוד, זה היה ככה, מאוד חובבני.
- ש. לזמן מלחמה יש תיק מוצב?
- ת. יש תיק מוצב.
- ש. מה התקן למלחמה?
- ת. מבחינת?
- ש. כוח אדם ונשק?
- ת. אין שינוי.
- ש. אין שינוי בין בט"ש בזמן מלחמה?
- ת. כן.
- ש. בין 12 ל-16 איש? לא מחלקה?
- ת. לא.
- ש. מרגמה אחת 81?
- ת. כן.
- ש. כמה בזוקות?
- ת. תלוי במוצבים השונים, בין 1 ל-3.
- ש. בוא ניקח את 109.
- ת. 109 - נדמה לי 3.
- ש. בין 1 ל-3?

- ח. בין 2 ל-3. אפילו 4. ב-107 הגענו ל-4 בזקות.
- ש. תיקני?
- ח. תיקני. נדמה לי שהיו 4 בזקות, אם אני לא טועה.
- ש. עכשיו, הוה מיקוש נגד אדם בסביבות המוצבים?
- ח. בחלק, בחלק מהמוצבים.
- ש. למה לא היו באחרים?
- ח. לא זוכר בדיוק באיזה מוצב היו. אני אישית, אף אחד לא שאל אותי, המוצבים האלה נבנו בלי שאנחנו נעצתי; אני אישית - נגד העניין הזה של מיקוש נ"א. אני אישית; נגד העניין הזה של מיקוש נ"א.
- ש. למה?
- ח. למה שזה, לדעתי, לא יעיל. זה לא יעיל, ובדרך כלל גם אנחנו עולים על זה.
- ש. אבל למה זה לא יעיל?
- ח. זה לא, זה לא עוצר כלום.
- ש. נ"ט?
- ח. נ"ט - טוב מאוד.
- ש. האם כל המוצבים היו סביבם נ"ט?
- ח. היו סביבם, כן.
- ש. באיזה מרחק מהמוצבים?
- ח. זה תלוי, היו חגורות נ"ט שהלכו בין המוצבים. היו חגורות נ"ט שעברו לפני המוצבים.
- ש. וזה פעל במלחמה?
- ח. כן, כן. זה היה יעיל. טנקים הגיעו ל-נ"ט ועלו עליהם. אנחנו הנחנו ביום שישי וחמישי ורביעי ולפני המלחמה, הנחנו חגורות נ"ט והם עלו עליהם.
- ש. מי הניח - חיל הנדסה או חבר'ה מהגדודים?
- ח. חיל הנדסה.
- ש. לך יש מחלקת חבלה בגדוד.
- ח. לא, החבלנים בגדודים שלי מפוזרים במחלקות רגילות. כלומר, אין לנו תקן של מחלקת חבלה.
- ש. החבלנים לא השתתפו בהנחה?
- ח. לא.
- ש. החיילים שלך בגדוד יודעים להניח מוקשים?
- ח. כן.
- ש. מאומנים?
- ח. מאומנים. יש לי הרבה מעבר לתקן הרגיל.

- ש. האפשר להניח מוקשים? בלי בעיות? בלי מהנדסים, ע"י חבלנים גדוריים?
- ת. הולך הולך. אולי עם קצת הכנות, קצת יעוץ.
- ש. הפעלת תול"רים במלחמה? לא היו תול"רים במוצבים?
- ת. היו, במוצבים - כן.
- ש. איפה היו לך?
- ת. היו 4 תול"רים במפקדת הגרוד.
- ש. על ג'יפים?
- ת. על ג'יפים.
- הופעלו?
- ת. לא היה מקום להפעיל אותם. במלחמה תול"ר זה דבר פגיע ביותר.
- ש. בהפגזה ארטילרית?
- ת. הכל היה נוסע. ביום הראשון ירו על קונטרה. 2 פנצ'רים, בשני הגלגלים - נגמר ה-תול"ר. זה לא זה.
- ש. והפעלתו מהקרקע?
- ת. אני לא יכול לדבר על מה שהיה במלחמה, למה שזה לא נעשה ואין לי ניסיון. אבל אם אתה שואל אותי, דוקטרינרית, לא צריך אותם. לפני כן. אתה ב-500 או ב-300 עם אר. פי. ג'י. אתה רוצה לסגור טוח - קדימה, תוריד את חוליות טנקים לחוף הוואדי. גם לא במוצב היא מקבלת ארטילריה.⁽²⁾
- ש. אני שואל אותך: האם היה מקום להניח תול"רים במוצבים? האם עכשיו, כחכם לאחר מעשה, היית מכניס תול"רים למוצבים, אם לא היו לך מספיק טנקים?
- ישבתי מאז המלחמה בהרבה מוצבים ולא הכנסתי תול"רים פנימה. זה דבר פגיע ביותר. רמת-הגולן לא מתאימה לענין הזה. סיני יותר מתאימה לעבוד באגפים עם תול"רים - במקום שאין הפגזה.
- ש. ותותחי נ"ט 90 מ"מ?
- ת. אותו דבר. זה קצת פחות פגיע, אבל התותח פחות טוב. הוא קצת פחות בטוח.
- ש. כלומר, אם אין לך טנקים - אתה לא רואה מקום לנשק נ"ט?
- ת. יש לנו אר. פי. ג'י. זה כלי טוב מאוד.
- ש. לאיזה טוח?
- ת. עד 400, זה פוגע.
- ש. מה אתה עושה אם הטנק עמד לך על 800?
- ת. צריך טנקים.
- ש. אתן לך דוגמא: סורים כבשו את מוצב החרמון. שמו שם תול"רים - ידוע לך?
- ת. כן, זה טוב, שטח ההרי, שבאמת, כשטנק לא מגיע, זה טוב. טוב על צירים מוגדרים, שאין מרחבי תמרון, ואתה רוצה לפגוע במשהו.

(1) כוונתו שאם הטנקים נמצאים מעבר לטוח היעיל של מפעילי הנשק, ה-נ"ט מקל עליהם להתקרב לטנקים ע"י שיתגבכו בוואדי לעברם.

(2) כוונתו שהתול"רים פגיעים אף במוצב.

זאב אורן

עוֹתָק מִסֵּף א.

- ש. אני לא מדבר על שטח כמו סיני - אני מדבר על רמה"ג, מקומות שהשטחים הם סלעיים מאוד והטנק לא יכול לדהור, אלא הוא נוסע לאט לאט בין הסלעים.
- ת. לא, לא נראה לי העניין הזה של תול"ר. אני אומר לך: הייתי בהרבה מוצבים מאז המלחמה - ולא מצאתי מקום שכדאי להכניס בו תול"ר. עם תול"ר קרקעי, בסדר, אז הוא ירביץ פגז אחד - יתרון עצום; הוא ירביץ 2 פגזים; הוא יהיה מיד פגיע. זה דבר שרואים אותו מרחוק יורה, והעמדה שלו מוכרחה להיות גלויה.
- ש. המרגמות 81 שלך פעלו תחת אש?
- ת. גם היו לי הרוג ופצוע באחד המוצבים, שקיבל פגיעה ישירה.
- ש. היה להם ערך בשיבוש פעולת האויב?
- ת. יוצא מן הכלל.
- ש. כן?
- ת. טוב מאוד. זה אני קראתי לזה מקלען של המוצב, מפקד המוצב. זה דבר כזה נייד שיורה רחוק, עם פצצה לא רעה. הוא לא צריך הרבה אישורים והוא לא צריך לבקש ארטילריה. ולאחרונה, יש לי את הכלי על-ידי והוא יורה כל מה שהוא רוצה - וזה גם הולך מהר. וזה דבר טוב מאוד.
- ש. כמה פצצות של 81 היו בכל מוצב?
- ת. היה תקן של 72 חנ"מ ו-24 זרחן.
- ש. זה הכל?
- ת. בסביבות 100. זה התקן הרגיל.
- ש. זה לא מספיק אפילו לשעת אש.
- ת. זה אנחנו דחפנו למוצבים. דחפנו, לא היה מוצב שמרגמה רצתה לירות ולא היתה לה תחמושת.
- ש. אבל זה מה שהיה למלחמה התקן? 100 פצצות?
- ת. 70 חנ"מ, ועוד נדמה לי 48 זרחן, 36 תאורה, אם אני לא טועה.
- ש. בפצצות 52 השתמשתם?
- ת. מעט, מעט מאוד. זה פחות מדויק. גם הטוח הוא קצר. גם האפקט הוא לא אפקט. הוא פחות יעיל. 52 הוא פחות יעיל.
- ש. לאחר שכוחותינו גמרו את שלב הבלימה באותה גזרה יצאתם לעבר הקו הסגול.
- ת. כן. כן.
- ש. השתתפת באיזה התקפה?
- ת. בהתקפות - לא.
- ש. בהגנה?
- ת. בהגנה - כן.
- ש. איפה?
- ת. בתל-א-שאמס.
- ש. ישבת שם?
- ת. ישבתי שם.

זאב אורן

עוֹתֵק מִס' 1.

- ש. היו שם עמדות מוכנות, לסורים?
 ת. כן, כן.
 ש. איזה עמדות?
 ת. לא עמדות. בונקרים - בונקרים מנהלתיים יותר. זה לא היה בונקר לחימה. זה לא היה מוצב שהיה מאורגן לחימה.
 ש. ומוצב?
 ת. מוצב, שאנחנו ראינו במלחמה עוד, שהוא היה מוצב נ"מ של בסיס טילים. הם היו יורים משם טילים, והיו שם בונקרים לאנשי הצות והצותים.
 ש. ברור. תפשתם אותו להגנה על תל שאמס?
 ... להגנה.
 ש. באיזה כוח?
 ת. עם כל הגדוד.
 ש. כל הגדוד ישב על התל?
 ת. על התל ועל נפואה - מה שנקרא; על התל והצדדים.
 ש. עכשיו, הגדוד לא ישב בתוך הבונקרים?
 ת. בבונקרים.
 ש. כל הגדוד בתוך הבונקרים?
 ת. כל הגדוד
 ש. ומאיפה ניהלתם את הלחימה?
 ת. מהעמדות בחוץ, שבנינו. עמדות שקיים.
 י. אבל בהם לא ישבתם בהפגזה?
 ת. לא, לא.
 ש. מה היה כושר ההישרדות של חי"ר, שהוא לא יושב בבונקר ותחת ארטילרית?
 ת. בקרב, בשדה הקרב, כמו שהוא נראה היום - חבל על כל יהודי לצאת החוצה, חבל על כל יהודי, ואנחנו ניהלנו ככה.
 ש. מה היה קורה לו הורו אותך לתפוש תל דומה שאין בו בונקרים, אז איך אפשר להם להישאר בחיים?
 ת. אי-אפשר. אם הוא מקבל מכות, אי-אפשר. פרט ל-מג"ד ול-מ"פ ול-קמ"נ ועוד איזה קמב"צ או מישהו - בזמן הפעילות השוטפת הרגילה אף חייל לא נמצא בחוץ. בהפגזה אני אומר - אף חייל. לא תצפיות ולא כלום. מג"ד ו-קמב"צ יושבים בעמדה חיצונית, עמדה קטנה, שהיא יחסית, אם יש פגיעה ישירה, אז פגיעה ישירה. אבל אם אין פגיעה ישירה, אין בעיה.
 ש. ומה אתה עושה אם מפגיז אותך עם חנ"מ או מעורב עשן עם זרחן, ופתאום אתה מגלה אויב במרחק של 100 מטר.